

МӨНГҮН-ТАЙГА

Мөген-Бүрөн, Каргы баштап аяк чордум.
Мөңгүдөңгү кадыр арттар ында чорду.
Эзиз-арга чоргаарлар дыйтар безин
Эзиздигер адаанда дуу шаарчаанан.

Кашпалдардан чутул баткан хемнериниң
Каргыраалан, мөөрөп чыдар даажындан,
Кулдукташ чортун орган чорумалдар,
Кулдукташ чортун орган чорумалдар,
Ошкү безин дуураада дег кадырларда
Өөр сарык шолози ошкү чорумалдар,
Ачкы кижик ховар чедер бедиктерден
Аргар, туума ында хаа харыгылар.

Чорумалдың човаш-шылаан сергелдигер
Чойган, пошуг, артыш чытыг агаар ында,
Сеткид хандыр эштин, чунуп алып дие,
Серник сугул, көрүнүк дег, көлдөр ында.

Талыгырдан тыва черин эргий көрүп,
Таваар харап олурган дег сагындар,
Мөңгүчөк ак мөңгүн бөрүгү хунге дөтөзүн
Мөңгүн-Тайга Мөңгүдөңгү чоргаар көстүр.

Чүлдүм ЧАП.

ЭЗИР БОЛГАШ КИЖИ

Оо, Эзир! Чалгынардың херин алгаш,
Орду шөлдөр, чалгынарка учу турар,
Алыс черин байдалыңа чаңчыгып ап,
Ак-көк чалык биедиге чүткөнгөн сен.

«Эзир ашпас бедиктерден» ораннар бар,
Эштин четпес кызылдар чок далайлар бар.
Эзер эрлер тоол шагда шыдаар — диян
Эрте-бурун өгбелерин чугаазы бар.

Оо, Кижик! Эзирден-даа бедик учуп,
Орткайың дегеминге ээлиген сен.
Өртөмчөйүн эзеринге ужура, да,
Өскөн черин дажын кырал дадыкан сен.

Бойдус төлү келер өйкө басынанын
Боду чүткөн, дадыктыгып, сырылар-дыр.
Орук дээрке чуртаттырмаан дегер-дир,
Ону бойдус дидимгерге чалаган-дыр.

М. МАДОН.

ПОЛЯР ДҮНӨЗИНИҢ ЧЫРЫ

Норильск (Красноярск край), Ам Норильскке хун үмөстөп, дөртөн беш хонук уламчылар полар дүңөз 70 дугар соңгу широтада эгелден.

Кыштын ол узун бүдүн чартык айында хоорайны чүткө кылмал чырыктылар чырыдыр. Хоорай чылдың ол онзагай уезинге чагырткан шинчи кирген — Норильскиниң эң-не бедик бажында чырыктан кылган солундун одурулары кыа берилген.

Улутуруң ол улут төвүнө күш-ажылыч ээлчегин ууң-соксаал чокка тургузар дээш специалистер койну кылганнар. Спутник-хоорай Кайеркан биле Норильскини тудуштуруп турар оркуну чырыдыр талазы-биле аяк чад дозоулган. Транспорт шимчөөшкенин. Надеждын металлургия заводун аякчалдылар аякчалдыр дегеринче болгаш бажына-райың дажыгылар ол чин-теткен.

Хоорайны чырыдырлар чаартып дозоулган. Чаңгы-га бергени руттут лампаларны газ хевирлг натрийлг шөйбек лампалар биле солаан. Оларның чыры хун спектринге домей хевирлг сарыг чаагай, совоктуң ыш-бузун өттүр, ту-

ман, шургангында ооң көстүр эки. Ол ышма олар камналганы, чыл бүрдө оон муң киловатт электри энергияны камнап алыр арганы бар.

Хоорайны кыдында «Норильский» совхозтун телпизинде онзагай конструкторлар хундускү чырыкты лампалар чыры берилген. Ында огурун-тин баштайгы дүжүдү удава ажап алдынар. Норильскиниң магазинерин ногаан кула-биле үзүктөл чок хандырып, салатты, укропту, петрушаларны хөй-биле өстүрүп турар. Оранжерларда чектер часты берилген.

Бо чылгы полар дүңө-леринде хаак спортунга бол-гаш селгүүстөрүнге хандык-шылдыг кижилер ону база үзүктөл чокка уламчылар. Ол-гульдун дүштанылга баазаның чурумалдыг чер-леринче Норильскиде баш-тайгы чырыктылар-биле таарыштыр кылган хаак оруун туттай. Эштин бассейнде ост-тар орай дүңө чедир көс-кү чырым. Култура орду-ларын, клубтарын, спорт залдарынын соңгалары база чырыктылар-биле чайнаар.

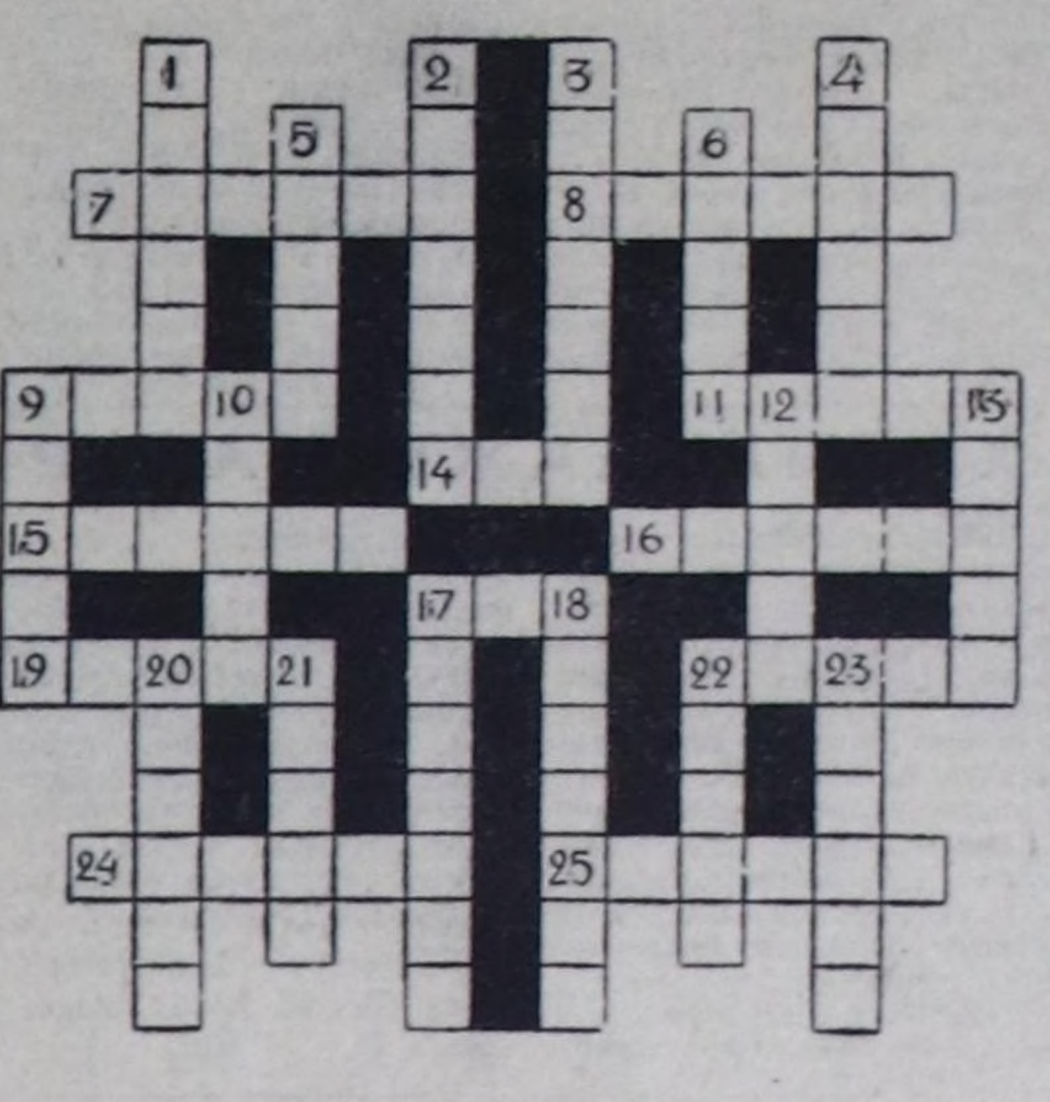
СЭТА-ның корр.

КРОССВОРД

УЗУН ДУРГААР: 1. Сава аймаа. 2. Хөмдөн кылган адилел. 3. Эъттен кылган нем. 4. Тыва чогаалчы. 5. Тайгага үнөр эм үнүш. 6. Мотор кезээ. 9. Боо кезээ. 10. Урутлар ойнаарагы. 12. Ханасияда хоорай. 13. Аңчының чөпсө. 17. Тывага баштайгы партияжи удуртукчуларның бирөөзи. 18. Соьсттарлар аймаа. 20. Дайынчы чөпсөк. 21. Напня. 22. Айттың чорун. 23. Хөгжүм аймаа.

ДОРА ДУРГААР: 7. Боо кезээ. 8. Ус шөвөр киж. 9. Даг аңы. 11. Аът херексели. 14. Кижик бур-дунгө эргин кижик. 15. Шөр малдың сырказы. 16. Тайга үнүжү. 17. Чылдың бир үе-зи. 19. Хэзкчилер аймаа. 22. Харылааның бир хевир. 24. Херозжен кижиниң шаандагы каасталганы. 25. Чогаалчы М. Б. Кенин-Лоп-саңын «Улут-Хеминг шал-кыны» деп романының маа-дыры.

Б. КАРА-САЛ тургускан. Өвүр район.

АВАМ СУГГА ДЫШТАНЫР ДЭЭШ

Чогаалчы З. И. Воскресенская Владимир Ильич Ленинниң авазы Мария Александровна Ульянова-ның болгаш Ульяновтарның өг-бүлөсиниң, амыдыра-ның дугайында «Иенин чүрээ» деп ному би-жээн. Оон «Авам сугга дыштаныр дээш» деп үзү-дүнү парладывыс.

Кежээликтер чайык со-саан. Арга артыңче ыракта динирээшкени ында-хаа дыйналгылаан. Дээрде ыш дег булуттар көжүп тургу-лаан.

Чыс соонун ыркымында дамырак сутун даажы дин-зыг шулураан. Чекетлик берген лампаларның ол че-чези салгын черге дүжүр хадып турган.

Караңайны эртен демир-оруктун диндиктер оттары аяктайлы берген соонда, арга ишти улам караңгайла берген.

— Липалар чылдыңы ма-галыны! — дээш, Владимир Ильич хөрээ хостуг улут тынган.

— Малгашты эвес, хою ары чигирин сүзүп чораан-даа дегдир бис — деп, На-дежда Константиновна кара хөрзүңгү черде малгаштап бугун арай боорда ушта бас-пышаан. Чугаалжып каап чоруп орган. Мария Ильи-нича тыл дүшкө, амыз-ның холундан туттунупкан, хөгүлүг каттырган.

— Бо-ла малгашты! Ыма-раа дег, биче-ле бола бо ары чигиринге чышынып каар частым.

Хат чадаң ыштың будук-тарын тардыр хадымтарга, ыракта чырык соңга көстүп келген.

— Аважымвс бисти ма-нап орад-дыр. Бистин эргим маягывс — деп, Владимир Ильич сеткилдик ханызын-дан чугаалаан. — Ол чырык соңгага аламын чүү дээр. Караңгай-даа, кижик чен-даа орайлап келгире, ол соңга сөзө калган-даа чы-рык, эжикти авам ыяа-ла аякыдып бээр болгай...

Владимир Ильич стол, пианино кырында базалары долдур салган хову чекте-рин көрүп, өрзөлгө кылаш-тап, палманын түдүп көрү-лөп, бир-ле чүве сагынан дег, хулуңузүрээ...

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ «Баштайгы харлап маңаарга магалыны!» деп фототзюдү.

ШООДУГ

Келир лияничада беш шакта бистин коллективниң бүгү кижигиниңиң кат-тышкан хуралы болур дөң чаралды кыш хонук бурун-гаар-ла саамырага азып каан. Аңаа ийн айттыр чуга-алжырыңа база биоксиз: бир дугарында чартык чыл-ды түнелениң дугайында директоруvs Шангыр Кен-ооловниң Мижит-оол илеткеп кылдыр, ийн дугарында ча-рыштың тилекчилеринге шаңнал тысыр.

Бо хуралга баар чоор бе, барбас чоор бе деп элзэн боданын басып турган мен. Мурнакчылар аразында мөң адым чогу ылап, тилекчи-лерге кирбес шагда-ла бил-диктир. Хамык ужур ында-

даа эвес: мен бо бугурулге черинден үнүп чорур апар-ган мен. Чүткө чагыс хун — понедельникте аякылдап кааш, ашмап алгаш, доку-ментим кармактапкан чору-ру ол-ла. Аякыл кай ба-зы ол, ийн дугарында клас-сей чолаачынын четтиспей манал турар черлер эме-жө-ла болгай. Мен маңаа пенсияга чедир аякылдап кылдыр турган мен, ыччал-лас улус болганынстан чо-руур деп шинтирлеп алга-ным ол.

Беш шапка чедир үжен хире минута артыкан турда, бажыма мындай бодал ки-рип келген: хуралга ылап баар, ол баргаш, санал бо-ри биле сөз алгаш, дирек-торун хамык четтестерин бирден-бирөө чокка, салаа басып санал тургаш, са шү-гүмчүлөп каалтайы. Ол ам мени канчал канчаарыл, не-лир вторникте мөң маңаа чылдың-даа турар эвес. Мур-нунда улустар директорну дымдыр шүгүмчүлөп албас турганын билдир кижик мен, Каш-даа кижик ам-на ташты

тө каап берейн деп тур-а-да, кидир кырыңче үн-ген соонда демги кончут дидим чоруту кошпал баткаш, анаа-ла дуу четпес шай ышаш, шүгүмчүлө-биле кызыгаар-ланып каар турганын са-тып алган мен. Кортар, се-стир чүмө-даа чок: шүгүмчү-лөп болгаш бот-шүгүмчүлөп дээрке бистин бурганар шимчөөрүңизге, четтестерин ууткаарында дегемке боор күш ол-ла болгай.

Биске хуралдың эртери чаңгыс хепке кулуп каан-би-ле домей улус-тур бис: зал-ды артыңче олуруп алгаш, удуур улус удул-ла олурар, санал бөөр дааттамап эштер саналдарын берип-ле турар. Илеткелди чугаалжыры то-ну кел чыткан. Хуралды дагдалап олурган механик Самбал ам чүве чугаалжып турар кижик бар деп айта-рарга, холум юдуруп кел-дим. Ол менче топтап-топтап көрөш:

— Эш Хунай-оолга сөс бөөр-дир — дээш, стол кы-рында чыткан сазыннарны эземей берген.

— Мен бо коллективке бижиттинмээн опера төөгүзүндөн

— Экизи, дыка-ла эки-дир. Талгыт дыштанып алымы — деп, холдарын чот-пушаан, ол чугаалаан.

— Столче олурдуз. Во-лодошка — деп, авазы кый-гырган.

— Аякыл-херээң кандыг-дыр, Володошка — деп, ава-зы оглунче мичээңейлиг көрүп айттырган. — Солун-нардан алгаш көөрге, эки чүве эвээш дымналыр-дыр...

А силерниң «Эхонор»... — Бистин «Эхонор» — ол дээрке аякылчыларның үнү-нүң чаңгызы-дыр, пролетар-нат дүжүр бээр деп бода-най-даа турар болдур ийн.

— Невада саазын бугу-рутсаңың херезжен аякыл-чыларныга чүве чугаалап бердим, Волода — деп, Ма-рия Ильичнича чугаалап эгелзөргө, Надежда Констан-тиновна ону соксадып каан.

— Волода! Бис дышта-ныр дээш чедип келдиниз а-ле, сен мөңзө сөзүң бердин чоп... — деп, Надежда Констан-тиновна салаазы-биле са-гындыргылаан. — Ынчал бол-бас, эштер, Волода мыры-лай турупкан. Ийн-ле ай иштинде чон мурнуңа он беш удаа чүве чугаалап, со-лунга дөртөн хире чүддөр-ни, уулу брешораларын ба-за бижик болгай. Дүүш ху-ралдан келгеш: «Ам-на бол-зун, дыштаныр-дыр» — дээш кижик. Бүгү сөс хун иштинде ном номчузас, мөөгүлзөр, эштер, суг диялылары чым-п, чечектээр деп байрылгы да-гыраан мөңзө берген кижик — деп, Надежда Константи-новна чугаалаан.

— Ындыг-дыр харын, үнү чок кижик ышкаш-даа кы-нып болур-ла мен. Сөөлгү айттырмын мындай: Аня, Марк база Митя суглар чү-нү бижик турган, оларын аякыл-херээ кандыг ирги?

— Долчу чагаалар би-жир улус, кадык, хөй-ле аякылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ачынар база демиселче кир-пачынар база демиселче кир-пачынар. Бүгү чуртта бай по-мещиктерниң бажык-балгала өрттөш, шеригер дүвүр эгелзөн. Мария Алек-сандровнаң урутлары шупту ол демиселдин эңне төвүңге турганар. Митязи төрзөн Симбирскинде аякылчыларны, тараачы-нары демиселче организа-стан, Маркты демир-орукчу-ларны тура халыкыныны ор-ганизастан дээш Самара-ге шолупкен, ыччал-даа ол мидя революционер-биле кады. Мария Питейниң фа-брикаларында революсчу аякылды чорудуп, херезже-нери демиселче баштап турган. Аня — болшеник ном үндүрүр черин аякыл-дакчымы. Ол чоңока Сама-рада ашааңга ужуракыры-га чорупкан. Топ Коми-теттин айтмышынарын анаа чедирер.

Мария Александровна «Эхон» хунуң номчааш-ла олду Владимирниң холу-би-ле бижэн чүддөрин танып, билип турган, революцияны

ажылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ачынар база демиселче кир-пачынар. Бүгү чуртта бай по-мещиктерниң бажык-балгала өрттөш, шеригер дүвүр эгелзөн. Мария Алек-сандровнаң урутлары шупту ол демиселдин эңне төвүңге турганар. Митязи төрзөн Симбирскинде аякылчыларны, тараачы-нары демиселче организа-стан, Маркты демир-орукчу-ларны тура халыкыныны ор-ганизастан дээш Самара-ге шолупкен, ыччал-даа ол мидя революционер-биле кады. Мария Питейниң фа-брикаларында революсчу аякылды чорудуп, херезже-нери демиселче баштап турган. Аня — болшеник ном үндүрүр черин аякыл-дакчымы. Ол чоңока Сама-рада ашааңга ужуракыры-га чорупкан. Топ Коми-теттин айтмышынарын анаа чедирер.

Мария Александровна «Эхон» хунуң номчааш-ла олду Владимирниң холу-би-ле бижэн чүддөрин танып, билип турган, революцияны

ажылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ачынар база демиселче кир-пачынар. Бүгү чуртта бай по-мещиктерниң бажык-балгала өрттөш, шеригер дүвүр эгелзөн. Мария Алек-сандровнаң урутлары шупту ол демиселдин эңне төвүңге турганар. Митязи төрзөн Симбирскинде аякылчыларны, тараачы-нары демиселче организа-стан, Маркты демир-орукчу-ларны тура халыкыныны ор-ганизастан дээш Самара-ге шолупкен, ыччал-даа ол мидя революционер-биле кады. Мария Питейниң фа-брикаларында революсчу аякылды чорудуп, херезже-нери демиселче баштап турган. Аня — болшеник ном үндүрүр черин аякыл-дакчымы. Ол чоңока Сама-рада ашааңга ужуракыры-га чорупкан. Топ Коми-теттин айтмышынарын анаа чедирер.

Мария Александровна «Эхон» хунуң номчааш-ла олду Владимирниң холу-би-ле бижэн чүддөрин танып, билип турган, революцияны

ажылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ачынар база демиселче кир-пачынар. Бүгү чуртта бай по-мещиктерниң бажык-балгала өрттөш, шеригер дүвүр эгелзөн. Мария Алек-сандровнаң урутлары шупту ол демиселдин эңне төвүңге турганар. Митязи төрзөн Симбирскинде аякылчыларны, тараачы-нары демиселче организа-стан, Маркты демир-орукчу-ларны тура халыкыныны ор-ганизастан дээш Самара-ге шолупкен, ыччал-даа ол мидя революционер-биле кады. Мария Питейниң фа-брикаларында революсчу аякылды чорудуп, херезже-нери демиселче баштап турган. Аня — болшеник ном үндүрүр черин аякыл-дакчымы. Ол чоңока Сама-рада ашааңга ужуракыры-га чорупкан. Топ Коми-теттин айтмышынарын анаа чедирер.

Мария Александровна «Эхон» хунуң номчааш-ла олду Владимирниң холу-би-ле бижэн чүддөрин танып, билип турган, революцияны

ажылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ачынар база демиселче кир-пачынар. Бүгү чуртта бай по-мещиктерниң бажык-балгала өрттөш, шеригер дүвүр эгелзөн. Мария Алек-сандровнаң урутлары шупту ол демиселдин эңне төвүңге турганар. Митязи төрзөн Симбирскинде аякылчыларны, тараачы-нары демиселче организа-стан, Маркты демир-орукчу-ларны тура халыкыныны ор-ганизастан дээш Самара-ге шолупкен, ыччал-даа ол мидя революционер-биле кады. Мария Питейниң фа-брикаларында революсчу аякылды чорудуп, херезже-нери демиселче баштап турган. Аня — болшеник ном үндүрүр черин аякыл-дакчымы. Ол чоңока Сама-рада ашааңга ужуракыры-га чорупкан. Топ Коми-теттин айтмышынарын анаа чедирер.

Мария Александровна «Эхон» хунуң номчааш-ла олду Владимирниң холу-би-ле бижэн чүддөрин танып, билип турган, революцияны

ажылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ачынар база демиселче кир-пачынар. Бүгү чуртта бай по-мещиктерниң бажык-балгала өрттөш, шеригер дүвүр эгелзөн. Мария Алек-сандровнаң урутлары шупту ол демиселдин эңне төвүңге турганар. Митязи төрзөн Симбирскинде аякылчыларны, тараачы-нары демиселче организа-стан, Маркты демир-орукчу-ларны тура халыкыныны ор-ганизастан дээш Самара-ге шолупкен, ыччал-даа ол мидя революционер-биле кады. Мария Питейниң фа-брикаларында революсчу аякылды чорудуп, херезже-нери демиселче баштап турган. Аня — болшеник ном үндүрүр черин аякыл-дакчымы. Ол чоңока Сама-рада ашааңга ужуракыры-га чорупкан. Топ Коми-теттин айтмышынарын анаа чедирер.

Мария Александровна «Эхон» хунуң номчааш-ла олду Владимирниң холу-би-ле бижэн чүддөрин танып, билип турган, революцияны

ажылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ачынар база демиселче кир-пачынар. Бүгү чуртта бай по-мещиктерниң бажык-балгала өрттөш, шеригер дүвүр эгелзөн. Мария Алек-сандровнаң урутлары шупту ол демиселдин эңне төвүңге турганар. Митязи төрзөн Симбирскинде аякылчыларны, тараачы-нары демиселче организа-стан, Маркты демир-орукчу-ларны тура халыкыныны ор-ганизастан дээш Самара-ге шолупкен, ыччал-даа ол мидя революционер-биле кады. Мария Питейниң фа-брикаларында революсчу аякылды чорудуп, херезже-нери демиселче баштап турган. Аня — болшеник ном үндүрүр черин аякыл-дакчымы. Ол чоңока Сама-рада ашааңга ужуракыры-га чорупкан. Топ Коми-теттин айтмышынарын анаа чедирер.

Мария Александровна «Эхон» хунуң номчааш-ла олду Владимирниң холу-би-ле бижэн чүддөрин танып, билип турган, революцияны

ажылдап тур бис деп би-жирен. Даарта чагаалары бээр мен, номчуур сен, ам уданар — деп, Мария Алек-сандровна харылаан.

Урутлары удуур дээш өрзөлдөргө киргилей бер-генер.

Мария Александровна бо-дунуң өрзөлиңге элзэн үр удувайн орган. Урутлары удуу, дыштанып алың дээш дүн узу-наа болур болза деп ол күззөн.

Эртен, 1905 чылда бүгү чуртту революцияның өртү шыма алы берген. Аякылчы-нар бүгү-нүңи тура халыкы-ныны чарлап, станоктары тургузуп, одалганы сокса-дып, чоңуну шыныг херээ дээш холунга чөпсөк түдүп алгаш, хааныг чазык-биле демиселдин соондан тара-ач